

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ, РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТИ

Ваколя Зоряна, Кухта Марія

Замкова Лілія

Козубовська Ірина, Попович Ірина

Лисенко Олена

Мигович Василь, Туряниця Василь

Петечук Аріадна, Опачко Магдалина

Рекрутяк Михайло, Туряниця Василь

УДК 37(09)(477.87)"1919/1939"

Ваколя Зоряна,
Кухта Марія

УТВЕРДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕАЛІВ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті подано класифікацію джерельної бази дослідження проблеми утвердження гуманістичних ідеалів виховання учнів у школах Закарпаття міжвоєнного періоду. На основі аналізу архівних матеріалів розкрита роль органів управління школою, педагогічних товариств і фахової періодики. У цих процесах доведена пріоритетна роль прогресивної інтелігенції краю у становленні національної школи й утвердженні гуманістичної моделі виховання.

Ключові слова: національна школа, гуманістична модель виховання, моральний ідеал, педагогічна преса.

Постановка проблеми. У проєкті «Нова школа» утверджуються принципи гуманізму й демократії в національному вихованні учнівської молоді, що передбачають суб'єктність взаємовідносин учасників педагогічного процесу і високо підносять особисту гідність учня. Це зумовлюється не лише світовою педагогічною практикою, а й уроками української історії, оскільки не одне покоління педагогічної спільноти відстоювало зазначені принципи як пріоритетні в освітній моделі. Цей факт набуває ще більшого значення, коли усвідомлюємо, в яких складних умовах історичного розвитку перебували окремі українські регіони. Характерним прикладом у цьому контексті є процес становлення національної педагогічної думки Закарпаття у 20-і – 30-і роки ХХ ст., коли воно розвивалося в складі Чехословаччини. Національним меншинам були надані доволі широкі свободи, в тому числі й можливість розвитку українського шкільництва, що сприяло становленню національної педагогічної думки, методологія якої формувалася на європейському ґрунті історичних земель Чехословаччини. Провідні ідеї гуманістичних ідеалів виховання і досвід їх упровадження в практику тогочасної нової школи співзвучні нашому часові і залишаються цінними для сучасної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В межах розкриття історичної теми вважаємо доцільним згрупувати джерела дослідження наступним чином.

Першу групу складають наукові та науково-популярні дослідження, які опубліковані у вигляді монографій, підручників, брошур, статей у збірниках, енциклопедіях, а також дисертаційних дослідженнях на правах рукопису тощо.

Другу групу формують статті-першоджерела, які публікувалися на сторінках педагогічних періодичних видань. Здебільшого їх автори – представники творчої інтелігенції, педагоги, громадсько-політичні й культурні діячі, священики. Науково-методичні й пізнавально-практичні матеріали

фахових видань привертають увагу дослідників до найбільочіших і нагальних питань розвитку освітньо–виховного простору Закарпаття 20-х –30-х років ХХ століття, проектуючи їх на можливості реалізації молодіжної виховної політики в умовах чехословацького політичного режиму і процесу державотворення.

Третю групу джерельної бази досліджуваної проблеми становлять архівні неопубліковані матеріали, які містяться у фондах Державного архіву Закарпатської області й, беззаперечно, підсилюють можливість усебічного й комплексного вивчення означеної теми. Вони дозволили значно розширити межі пріоритетних питань нової, демократичної за суттю виховної моделі, що була започаткована на Закарпатті в міжвоєнний період.

Аналізуючи оприлюднені матеріали, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми, ми спиралися на праці таких дослідників, як М. Алмашій, І. Поп, В. Керецман, Н. Керецман та І. Ліхтей, П.Магочій, Б. Качур та ін. Переважно ці матеріали містили загальний огляд епохи й місце в ній фахових громадських організацій. Зокрема, І. Ліхтей, В. Керецман і Н. Керецман та М. Токар розкривають проблему діяльності педагогічних товариств у системі громадянського суспільства й безпосередньо в середовищі інших громадських організацій. П.Магочій, Б. Качур, М. Талапканич та В. Химинець подають аналіз діяльності педагогічних організацій крізь призму культурно-освітнього розвитку Закарпаття, а М. Алмашій та І. Поп – в енциклопедичному зрізі.

Практичний досвід становлення різних аспектів нової моделі виховання та її втілення в навчально-виховний процес Закарпаття означеного періоду зосереджено в наукових доробках закарпатських дослідників О. Бенци, І. Добоша, М. Кухти, Г. Розлуцької та ін.

У змісті нашого дослідження цінне значення має монографічне видання О. Бенци «Громадянське виховання учнівської молоді в спадщині діячів освіти Закарпаття (1919–1939 рр.)», в якому розкрито методологію виховної моделі з акцентом на громадянський аспект як базовий [1, с. 48].

Варто зазначити, що низка наукових праць (Ф.Агій, А. Волошин, Ю.Гончаренко, Р. Добей, К. Заклинський, Н. Калинов, А. Карабелеш, Й.Коперльос, І. Крайник, О. Маркуш, В. Машкаринець, М. Перейма, Ф.Потушняк) зосереджена на моральних ідеалах дітей і молоді як фундаменті виховання. Усі без винятку автори, незалежно від власних культурно-національних, а подекуди й політико-ідеологічних амбіцій, сходяться на думці, що першочерговим завданням батьків, вчителів та вихователів у школі є чітке розуміння їхньої виховної місії по відношенню до дітей і молоді. Спільним був пошук методів та системності морального виховання, а також необхідність популяризації моральних ідеалів у друкованій продукції, у тому числі й у періодичній пресі. З огляду на це зазначені статті є першоджерелами для розуміння феномену виховання на гуманістичних засадах у згадуваний період. Вони ілюструють цілий спектр питань освіти і виховання учнівської молоді на принципах гуманізму.

Мета статті – історіографічний аналіз основних джерел і наукових підходів, що стосуються питання утвердження гуманістичних ідеалів виховання учнів у школах Закарпаття міжвоєнного періоду.

Виклад основного матеріалу. Документальну базу дослідження теми складають матеріали фондів Державного архіву Закарпатської області, що стосуються діяльності органів освіти Ужгорода щодо підтримки педагогічних видань: журналу «Наша школа» у 1930–1935 роках [3], газети «Учитель» [2], яким надавалася фінансова допомога. Архівні джерела свідчать про надто скрутний фінансовий стан закладів освіти. В скрутному становищі опинилася й редакція журналу «Юный другъ». Цей факт підтверджують матеріали документів справи 1000 під назвою «Прохання Ужгородського товариства «Школьная Помощь» про надання фінансової допомоги для видавництва журналу «Юний друг» та листування з цього питання...»: «Согласно §2 своего устава общество «Школьная Помощь» уже несколько лет издает на свои средства книги местных авторов и журнал для юношества «Юный друг» /2 год издания. Оплата труда лучших авторов, большое количество иллюстраций, бумага, печатание и прочие расходы приносят большой дефицит Обществу. Указанные обстоятельства заставляют просить Земский выбор Подкарпаторусского края не отказать в субсидии на культурно-просветительские цели Общества» [4]. Збережені аркуші цієї справи говорять про позитивне вирішення урядом фінансових труднощів періодичного видання.

У фондах ДАЗО зберігається й справа «Фінансові звіти Севлюського, Хустського і Свалявського шкільних інспекторатів стосовно виписки газет і журналів для молоді, зміст якої дотично наближений до дослідження обраної нами наукової проблеми [8–18].

Необхідні для використання, вважаємо, й справи Фонду 50 «Русское культурно-просветительное общество имени А.В. Духновича в Ужгороде», де містяться цінні матеріали 1924–1935 років. Найбільшу зацікавленість викликали документи опису 1, справи 13 «Переписка с обществом «Школьная Помощь», Цивильной Управой и другими по вопросу оказания финансовой помощи эмигрантам» [6]. Аркуші справи розповідають про місце так званої «культурницької» еміграції в розвитку освіти на Закарпатті після 1919 року, а також її залучення до просвітницько-виховної роботи, у тому числі, й на ниві пресової пропаганди.

Тут також міститься звіт про діяльність «Русской народной библиотеки», яка відіграла значну роль у поширенні виховних цінностей серед місцевої молоді. Історія формування бібліотечних фондів свідчить і про процес їх наповнення «дитячою літературою та журналами» з морально-позитивними іміджевими матеріалами [5].

Справа 9 цього ж архівного фонду розкриває таємницю листування керівництва Общества ім. О. Духновича з головою Чехословацького сенату й Учительським товариством Підкарпатської Русі з приводу аналізу підручникових матеріалів, морально-виховний зміст яких пропонується популяризувати і в пресі [5].

Про тісний контакт педагогічного загалу в напрямі визначення головних морально-виховних орієнтирів тогочасності говорять документи справи 23 «Переписка с Земским Урядом редакции журнала «Народная школа» по вопросу деятельности Учительского товарищества» [7].

У Фонді 1039 «Учительське товариство Підкарпатської Русі» щодо інформації про актуальність виховного процесу й популяризацію серед молоді генерації гуманістичних виховних цінностей знаходимо підтвердження у справі «Списки членів УТПР – підписників журналу «Народная школа», письма в редакцію журналу, приглашения на заседание комитета по борьбе за мир» [19]. З-поміж іншого тут міститься лист із закликом до читачів активно співпрацювати з редакцією у плані поширення виховних ідеалів, а також про надсилання номерів журналів, передусім, для членів педагогічного товариства, а особливо для тих, хто «платить членські взноси» [19, арк. 28–31]. Подібну інформацію стосовно новоприйнятих членів фахової громадської організації знаходимо й у змісті інших листів [20, арк. 2].

Чимало архівних справ торкаються проблеми фінансового стану часописів, які поширювали ідеали виховання й сприяли їх утвердженню. Наприклад, «Лист Президіума УТПР в Мукачево ... про виділення субсидій для журналу «Народная школа» та інші [20, арк.18]. В одному з подібних звернень Василь Шпеник, лідер товариства (Учительское Товарищество Подкарпатской Руси), член редколегії педагогічного часопису та автор численних матеріалів про виховання дітей і молоді, пише: «Наше сословно-культурное общество для углубления фаховых учительских знаний издает фаховый журнал «Народная школа». Издание 10 чисел этого журнала стоит 13.177.45 крон. Наше общество в материальном отношении находится в бедном положении, якъ всі подобныя общества. Члены взносы не платятъ исправно. Общество обращается къ Земскому Выбору уделить субсидію» [21, арк. 1–3].

Ці слова ілюструють нагальність і переживання педагогічного загалу з приводу можливості безперервного виходу з друку необхідного для освітньо-виховного простору краю періодичного видання.

З протоколу засідання управи ще одного педагогічного товариства Закарпаття «Шкільної мати русинов» Чехословацької Республіки від 18 листопада 1931 року дізнаємось, що один із відомих педагогів тогочасності Августин Волошин пропонував провести для молоді виховні вечірки на День святого Миколая і Новий Рік, відповідно, розрекламувавши ці акції у періодичних виданнях [22, арк. 4].

Більш цінним для використання в нашому дослідженні є зміст протоколу «звичайних загальних зборів товариства «Шкільна мати русинов» ЧСР, котрі відбулися 23.V.1931 р. в залі засідань Народного Дому в Ужгороді», де, крім іншого, пройшло обговорення змін до статуту товариства. Учасники дискусії, серед яких були відомі культурно-просвітні діячі, педагоги Павло Яцко, Франц Агій та інші, виступили з різкою критикою урядової політики, яка потурає «словакізації й мадяризації» молоді, що веде до «винародовлення руських дітей» [22, арк. 22]. На ці слова П.Яцка згаданий Ф.Агій відреагував проханням до вчителів «звертатися за інформацією» до товариства за роз'ясненням з приводу роботи з молоддю в належному дусі. Присутній на засіданні Юліан Ревай запропонував активніше проводити пропагандистську діяльність, поширюючи «листівки для дітей і батьків», ведучи роз'яснювальну роботу на шпальтах педагогічної періодики [22, арк. 22].

Подібні думки, які часто лунали зі сторінок періодики, знаходимо й у листі-відповіді лідера «Шкільної мати русинов» ЧСР Михайла Брацайка вчителів Гендеру, який емоційно переживає за долю молоді генерації закарпатців: «Ми лише боронити хочемо и розвивати наші школи та задержати наші школи и нашу молодеж для свого народу и не дати им пропасти» [23, арк.3–4].

У Фонді 1040 «Товариство «Шкільна матка русинов» Чехословацької республіки, м. Ужгород» серед різноманітної документації заслуговує на увагу матеріал про форми роботи природничо-виховної секції «Подкарпатурського Народопроеветительного Союза» – громадської організації, яка виступала штучним об'єднаним центром усіх діючих в Підкарпатській Русі культурно-просвітницьких товариств [24].

Загалом тут зберігаються не тільки довідкові матеріали з розвитку крайової періодики, а й рукописи статей багатьох авторів на освітньо-виховну проблематику, у тому числі й на морально-просвітницьку.

Джерельну базу дослідження теми доповнюють і опубліковані документи, які формують третю групу джерел. Вона розкриває дотичні проблеми розвитку освітньо-виховного процесу на Закарпатті, які дають можливість прослідкувати тенденції державної політики у напрямі культурно-просвітницького життя регіону, а також сприяють осмисленню основних підходів владних інститутів до проблем освіти й виховання.

Важливу інформацію для дослідження теми вміщує збірник «Документи свідчать». Опублікована вибірка документів зосереджує увагу на церковно-релігійному житті Закарпаття, відносинах церкви й держави, культурно-освітньому розвитку регіону [25, с. 8]. Збірник цікавий і як джерело осмислення загальної картини культурно-освітнього й виховного розвитку закарпатців, і як свідчення виховного впливу періодики на молоду генерацію, зокрема в контексті моральних ідеалів виховання.

Про проблеми морального виховання дітей і молоді засвідчує й документ від 29 травня 1937 року, в якому йдеться про лист священика єпископу з описом зневажливого ставлення молоді до релігії: «мои верники не то, что холодно, но просто враждебно относятся к святой вере, церкви и духовнику, особенно же младша генерація. Видячи то, что особенно молодежь не только наслідком коммунистических агитаций, но тоже «из невежества» не ходит в церков, не споведается и т.д. ...» [25, с. 113]. Наведені й інші антиморальні, з точки зору релігійної людини, дії місцевої молоді, які засвідчують морально-духовну кризу того часу й пошук виходу з такої ситуації [25, с. 114–115].

І хоча цей збірник за змістом є прикладом радянської ідеологічної антирелігійної істерії, однак такі документи часом відкривають більші можливості для глибинного аналізу проблеми, її першовитоків, критеріїв народної моралі, народного виховання в контексті розвитку морально-духовної особистості на засадах поєднання ідеалів духовності релігійних і світських. Вони також вказують на особливості дисципліни молоді як в школі, так і поза нею, в родинному середовищі.

Висновки. Таким чином, джерельна база досліджуваної проблеми є досить насиченою. Вагоме місце посідають матеріали ДАЗО та педагогічна періодика

20-х – 30-х років ХХ ст., а також сучасні наукові праці, в яких багатогранно розкрито поле діяльності педагогів і священників, службовців та урядовців у напрямі утвердження гуманістичних ідеалів виховання учнівської молоді на теренах міжвоєнного Закарпаття. Цінну інформацію вміщують матеріали та листування з редакціями відповідних газет і журналів, з громадськими організаціями, особливо педагогічними та культурно-просвітніми товариствами. Належне опрацювання джерел дасть можливість дійти висновку, що питання становлення нової моделі виховання мало пріоритетну роль у діяльності інтелігенції та освітніх функціонерів.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо із вивченням досвіду впровадження гуманістичних ідеалів виховання в практику тогочасної нової школи, оскільки вони співзвучні нашому часові і залишаються цінними для сучасної школи.

Список використаних джерел

1. Бенца О. Громадянське виховання учнівської молоді в спадщині діячів освіти Закарпаття (1919–1939 рр.) : монографія / Оксана Бенца. – Дрогобич : Коло, 2004. – С. 48.
2. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 28. Реферат просвещения Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 3. Спр. 32. Прохання шкільного відділу про назначення допомоги для видавництва журналу «Учитель» і підручників для учнів. 1920 р.
3. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 28. Реферат просвещения Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 3. Спр. 965. Переписка з типографіями про випуску для шкіл журналу «Наша школа». 1930–1935.
4. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 28. Реферат просвещения Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 3. Спр. 1000. Прохання Ужгородського товариства «Школьная Помощь» про надання фінансової допомоги для видавництва журналу «Юний друг» та переписка в цьому питанні. 1930–1932.
5. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 50. Правление «Культурно-просветительного общества им. Духновича», г. Ужгород. Оп. 1. Русское Культурно-просветительское общество им. Духновича в Ужгороде. 1919–1943. Спр. 9. Переписка с Председателем Чехословацкого сената, учительским обществом Подкарпатской Руси по языковому вопросу на Подкарпатской Руси. 13 декабря 1923 – 17 марта 1933. – 247 арк.
6. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 50. Правление «Культурно-просветительного общества им. Духновича», г. Ужгород. Оп. 1. Русское Культурно-просветительское общество им. Духновича в Ужгороде. 1919–1943. Спр. 13. Переписка с обществом «Школьная Помощь», Цивильной управой и другими об указании помощи финансами эмигрантам. Отчет о деятельности Русской народной библиотеки за 1932 год. 25 февраля 1927 – 5 сентября 1935. – 180 арк.
7. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 50. Правление «Культурно-просветительного общества им. Духновича», г. Ужгород. Оп. 1.

Русское Культурно-просветительское общество им. Духновича в Ужгороде. 1919–1943. Спр. 23. Переписка с земским урядом, редакцией журнала «Народная школа» о деятельности «Учительского товарищества». 26 января 1926 – 9 мая 1937. – 41 арк.

8. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 78. Севлюшский окружной школьный инспекторат, г. Севлюш Подкарпатской Руси. Оп. 4. Спр. 7. Циркуляр секретаріату Учительського товариства Підкарпатської Русі про збирання членських внесків і передплату журналу «Народная школа». – 1921.

9. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 78. Севлюшский окружной школьный инспекторат, г. Севлюш Подкарпатской Руси. Оп. 4. Спр. 36. Циркуляр Шкільного відділу про навчання релігії в школах. – 1921.

10. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 78. Севлюшский окружной школьный инспекторат, г. Севлюш Подкарпатской Руси. Оп. 4. Спр. 178. Повідомлення шкіл про призначення служників культу для навчання релігії. – 1936

11. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 81. Хустський окружний шкільний інспекторат, м. Хуст. Оп. 1 (1925 – 1938). Оп. 3. 1919–1938. Спр. 53. Повідомлення іспитової комісії про іспити для вчителів. 1932.

12. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 81. Хустський окружний шкільний інспекторат, м. Хуст. Оп. 3 (1919–1938). Спр. 125. Циркуляри крайового управління й інспекторату по релігійному вихованню учнів. 1937.

13. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 82. Чопський Окружний шкільний інспекторат, м. Чоп. 1921–1936. Оп. 1. Спр. 5. Переписка з дирекцією початкової школи в Батфі про надання дозволу для навчання римо- і греко-католицької релігії та жіночих ручних робіт. 1923–1924.

14. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 83. Тячівський Окружний шкільний інспекторат, м. Тячево. Оп. 2. 1920–1938. Спр. 96. Переписка з дирекціями початкових шкіл про організацію курсів для неграмотних, про переведення цих курсів на нормальні початкові школи. 1936 р.

15. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 278. Берегівський окружний шкільний інспекторат, м. Берегове (1919–1938 рр.). – 534 спр.

16. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 279. Шкільний інспекторат Бережської та Угочанської жуп, м. Берегове (1937–1944 рр.). – 244 спр.

17. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 326. Іршавський окружний шкільний інспекторат, с. Іршава Бережської жупи (1920–1941 рр.). – 72 спр.

18. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 327. Свалявський окружний шкільний інспекторат, с. Свалява (1919–1945 рр.). – 324 спр.

19. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1039. Учительське товариство Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 1, Спр. 1. Списки членів УТПР – підписчиков журналу «Народная школа», письма в редакцію журналу, приглашения на заседания комитета по борьбе за мир. 3.06.1936 – 4.01.1937. – на 64 арк.

20. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1039. Учительське товариство Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 1, Спр. 2. Переписка с редакцией «Народной школы» о подписке на журнал. 25.08.1936 – 8.06.1937. – на 23 арк.

21. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1039. Учительське товариство Подкарпатской Руси, г. Ужгород. Оп. 1, Спр. 3. Прошение краевому комитету субсидии на издание журнала «Народная школа». 10.03.1937 – 10.10.1938. – на 3 арк.

22. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1040. Товариство «Шкільна матка русинов» Чехословацької республіки в Ужгороді, м. Ужгород. 1926–1938 рр. Оп. 1. Спр. 1 Протоколи зборів і засідань товариства. 16 серпня 1926 – 15 жовтня 1933 рр. – на 35 арк.

23. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1040. Товариство «Шкільна матка русинов» Чехословацької республіки в Ужгороді, м. Ужгород. 1926 – 1938 рр. Оп. 1, Спр. 7. Повідомлення членам товариства про їх обрання на виборні посади, листування з учителем Гендером про його відмову стати членом кураторії товариства з міркувань певних суперечок. 18.04.1927 – 9.08.1927. – на 5 арк.

24. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). Ф. 1040. Товариство «Шкільна матка русинов» Чехословацької республіки в Ужгороді, м. Ужгород. 1926–1938 рр. Оп. 1, Спр. 10. Повідомлення Народопроевітнього союзу про прийом товариства до Союзу і запрошення на засідання, оголошення про порядок виклопотання допомоги товариством, запит Крайового управління про складання бюджету. 8.02.1929 – 9.04.1932. – на 13 арк.

25. Таємне стає явним: Документи розповідають. – Ужгород, 1961. – 164 с.

Ваколя Зоряна, Кухта Марія. Утверждение гуманистических идеалов воспитания учащихся в школах Закарпатья межвоенного периода: историография проблемы

В статье представлена классификация источников исследования проблемы утверждения гуманистических идеалов воспитания учащихся в школах Закарпатья межвоенного периода. На основании анализа архивных материалов раскрыта роль в этих процессах органов управления школой, педагогических обществ и профессиональной периодики. Доказана приоритетная роль прогрессивной интеллигенции края в становлении национальной школы и утверждении гуманистической модели воспитания.

Ключевые слова: *национальная школа, гуманистическая модель воспитания, моральный идеал, педагогическая пресса.*

Vakolya Zoryana, Kukhta Maria. Establishing of humanistic ideas in the up bringing of pupils in Transcarpathia schools of the interwar period: the historiography of the problem

The article describes the classification of the source base for the study of the problem of establishing the humanistic ideals of the pupils' upbringing in the Transcarpathian schools at the interwar period. On the basis of the analysis of archival materials, the role of these schools in schools, pedagogical societies and professional periodicals has been revealed. The priority role in the formation of the national school and the establishment of a humanistic model of education of the progressive intellectuals of the region is proved.

Key words: *national school, humanistic model of education, moral ideal, pedagogical press.*